

Fotó: BvOP Fotó

Moharosné Fuzskó Anikó

A GYÓGYÍTÓ-TERÁPIÁS CSOPORT LÉTJOGOSULTSÁGA A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

A gyógyító-terápiás csoport a korábbi évekhez képest hatalmas fejlődésen ment keresztül. Már nem egy team felkészültségétől függ az alkalmazott terápia típusa, hanem az intézetek maguk választhatják meg a megfelelő kezelési módszereket, szakembereket. Annak, hogy az elmúlt 10-15 évben kevesebbet foglalkoztak vele, talán az az oka, hogy az új típusú körletek – pszichoszociális részleg, hosszútávú speciális részleg (HSR), alacsony biztonsági kockázatú, vallási részleg – kerültek a szakmai érdeklődés középpontjába, noha a gyógyító-terápiás csoportok tevékenységének jelentősége nem csökkent. Tanulmányomban arra a feladatra vállalkoztam, hogy bemutassam azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett embereket vissza lehet vezetni a társadalomba, és annak hasznos tagjává tenni. Az intézetekben tartott terápiás foglalkozások igen sikeresnek bizonyultak. De önmagában ez kevés, támogatásra, segítségre van szüksége a büntetés-végrehajtásnak, tanulmányom által szeretném felhívni szakemberek, civil közösségek, karitatív szervezetek figyelmét szerepük és feladatok fontosságára. Bízom az olvasóban, hogy a bemutatott terápiákon, valamint a fogvatartottak nyilatkozatán keresztül bebizonyosodik, hogy a büntetés-végrehajtásban továbbra is van létjogosultsága a gyógyító-terápiás csoportoknak.

Kulcsszavak: gyógyító-terápiás csoport, terápia, civil közösségek, karitatív szervezetek

In recent years, the activity of therapeutic groups has undergone tremendous progress. Nowadays, a type of the applied therapies does not depend on the professional team's preparedness but the correctional institutions themselves can choose the professionals and the appropriate treatments applied. The reason why in the past 10 to 15 years the prisons dealt with these groups less, is perhaps that various types of other new services and units have moved to the focus of professional interest – such as psycho-social units, special regime for long term convicted inmates (HSR), low risked inmates department, religious units – yet the importance of the therapeutic groups has not declined. In my study, I aimed to describe the possibilities presented to the inmates in the healing-therapeutic groups in order to reintegrate them into society and making them useful members of society. Therapeutic sessions held in prisons proved to be very successful, yet this is not enough, the Prison Service needs additional help and support. Through my study I would like to draw the attention of experts, social communities and non-governmental organizations to the importance of their role and contributions to this matter. I trust that after reading about the presented therapies and the statements of the prisoners the reader will share my opinion and conclude that there are still justified demands for the therapeutic groups in the prison service.

Keywords: therapeutic group, therapies, social communities, non-governmental organisations

Bevezető

A társadalom legnagyobb részének természetszerűleg elképzelése sincs a börtönfalakon belüli életről. A külvilág számára a börtön egy misztikus világ, amiről mást nem is érdemes említeni, minthogy azt minél jobb elkerülni, illetve akik bent vannak, biztosan megérdemlik a sorsukat. Talán azért gondolják így, mert nincsenek tisztában a feladatainkkal, céljainkkal. Nem ismerik fel, hogy a büntetés-végrehajtás nem csupán félrecsúszott embertársainkat őrzi, hanem éppen a társadalom érdekében munkálkodik.

A téma ismertetésén keresztül betekintést nyerhetnek az érdeklődők a gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett fogvatartottak mindennapjaiba. Ezek az elítéltek – a normál körleten elhelyezett fogvatartottakhoz viszonyítva – nehezebben tudnak beilleszkedni a zárt intézet életrendjébe és az általában alkalmazott nevelési, kezelési módszerek náluk kevésbé érvényesíthetők hatékonyan.

A speciális kezelést igénylő fogvatartottak részére 1979-től egyes büntetés-végrehajtási intézetekben külön részleget, az úgynevezett gyógyító-nevelő csoportot hoztak létre. A csoport kialakításával kezdetben a kényszergyógykezeltre ítétek kivizsgálása volt a cél. Vitathatatlan, hogy ezek a személyek vétettek a törvény ellen, amely büntetést von maga után, ugyanakkor elhelyezésük speciális kezelést igényel. Manapság egyre többet lehet hallani arról, hogy a legkülönbébb terápiákkal próbálják a mentális zavarral küzdő embereket kezelni a szabad életben, ezek egyre jobban előtérbe kerültek a pszichoterápiás módszerek alkalmazása mellett. Itt szeretném kihangsúlyozni, hogy ez mennyire fontos a büntetés-végrehajtásban, egy olyan közösségben, ahol minden meghatározott napirendi pontok, szabályok között működik. A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben tartott foglalkozások sikerességén, hasznosságán keresztül szeretném bizonyítani a gyógyító-terápiás csoport létjogosultságát, továbbá szeretném felhívni a figyelmét a karitatív szervezetek, civil közösségek tevékenységének fontosságára és szükségességére.

Történeti háttér

A gyógyító-nevelő csoportok az 1979. évi XI. tvr. hatályba lépése után szerveződtek meg kilenc országos bv. intézetben, melynek előzménye a Budapesti Fegyház és Börtönben létrehozott Pszichopatak Gyógyító-Nevelő csoportja volt. Már ekkor megkísérelte egy speciális team kialakítani azt a módszerrepertoárt, amit később eredményesen alkalmaztak a gyógyító-nevelő csoportokban. Az 1980-as évek elején kiadott Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság (továbbiakban: BvOP) intézkedése megfelelő jogi és szakmai keretet adott a csoport munkájához. A gyógyító-nevelő csoportokban helyezték el azokat az alkoholproblémával küzdőket, akiket a bíróság kényszergyógykezeltre ítélt, ide kerültek a személyiségzavarban szenvedő elítéltek és szintén itt helyezték el a zárt intézeti kezelést nem igénylő, javult állapotú elmebetegeket, valamint azokat az elítélteket, akik a büntetés töltése során olyan viselkedészavart, beilleszkedési képtelenséget mutattak, amely mögött valamilyen patológiás állapot húzódott meg.

Az 1990-es évek közepétől a csoportokban elhelyeztek többségét a különböző mértékben értelmi fogyatékos elítéltek és az alkalmazkodásképtelen pszichopatak

alkotják, akik a legváltozatosabb viselkedészavarokat produkálják. Kialakult emiatt egy speciális munkamódszer, amely eredményesnek bizonyult a viselkedészavarok kezelésében, így a gyógyító-nevelő team tevékenysége ma jórészt az egyéni és csoportos foglalkozásokra és a szakkörök működtetésére korlátozódik.¹

A gyógyító-terápiás részlegre történő elhelyezés szabályai

Annak érdekében, hogy a differenciálás szempontjait kellő hatékonysággal érvényesíteni lehessen, a 2013. évi CCXL törvény (továbbiakban: Bv. törvény) meghatározza, hogy mely fogvatartottakat lehet elhelyezni a részlegen.

A gyógyító-terápiás részlegbe helyezett elítélteket elsődlegesen három alcsoportba lehet sorolni:

- pszichés zavarban szenvedő fogvatartottak
- alkoholos életmód folytán deméntálódott fogvatartottak
- szellemileg visszamaradott fogvatartottak

A részlegen elhelyezett elítéltek reintegrációs tevékenységét komplex terápiás program keretében kell megvalósítani, a következő három fázisban:²

- a kezelés első fázisában főképpen a beutalt problémáinak feltárására, megértésére,
- a megfelelő személyes kapcsolat megteremtésére,
- egy második fázisban az alkalmazkodási, a magatartási zavarok redukálására,
- míg a harmadik fázisban a segítő szemléletmód kialakítására, a családi kapcsolatok megerősítésére, az utógondozás előkészítésére törekszik.

A részlegbe helyezés szakmai megalapozottságát minden esetben egy team tagjai végzik, mely munkacsoport tagjai:

- az intézet orvosa
- klinikai szakpszichológus
- pszichiáter
- a részleg reintegrációs tisztje.

A csoportban alkalmazott komplex terápia többféle módszer együttes alkalmazásából tevődik össze. Ez állhat egyéni, csoport- és családi terápiából, terápiás jellegű munkából, tanulásból, esztétikai jellegű foglalkozásokból. A kezelésnek módszertani és tartalmi vonatkozásában messzemenően figyelembe kell vennie a beutalt egyéni szükségleteit. A terápiás kezelést az orvos által felügyelt gyógyszeres kezelés egészítheti ki. A gyógyító-terápiás részlegre elhelyezett elítéltek részére az állapotuknak megfelelő jellegű és idejű terápiás foglalkoztatást, oktatást, valamint pszichológiai foglalkozást kell biztosítani. A pszichiátria, a pszichológia, a szociológia, a gyógypedagógia és más tudományos ismeretek felhasználásával törekedni kell arra, hogy a csoportban rend, fegyelem, nyugalom legyen. Ennek érdekében kiemelt hangsúlyt

1 Boros J., Csetneky L. (2000) p.182-183.

2 Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja: Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek p.118

kell fektetni a konfliktusmegelőző, a mediáció, mint konfliktusfeloldó, az agresszió-kezelő és az erőszakmentes kommunikációs tevékenységekre és eljárásokra.

Intézetünk gyógyító-terápiás részlege

A gyógyító-terápiás részlegre helyezett fogvatartottak a baracscai objektum – erre a célra kijelölt épületének – hat zárkájában kerülnek elhelyezésre. A létszám (a folyamatos ideiglenes be/kihelyezés függvényében) rugalmasan változik. A zárkáik, a rendeletben meghatározott berendezési tárgyakon túl – törekedve a barátságos, rideg környezet feloldására – színes televízióval, jó minőségű, zárható szekrényekkel, ruhaszárítóval vannak ellátva. Elhelyezési körletük barátságosabbá tételét saját készítésű képekkel, díszekkel és virágokkal próbálják elérni. A fogvatartottak ezt kihasználva szívesen díszítik zárkáikat. Elmondható, hogy az intézet legrendezettebb zárkái a gyógyító-terápiás csoportban találhatók.

A részleg vezetője az erre a feladatra kijelölt reintegrációs tiszt, aki felelős a részleg működtetésével kapcsolatos büntetés-végrehajtási és reintegrációs feladatok végrehajtásáért. Munkája során a gyógyító-terápiás részleg vezetője szervezi és összehangolja a team szakembereinek tevékenységét, gondoskodik a felülvizsgálatok előkészítéséről, nyilvántartja a határidőket, gondoskodik azok betartásáról. A gyógyító-terápiás részlegre a fogvatartottak hivatalból vagy kérelemre helyezhetők el. Abban az esetben, ha a gyógyító-terápiás részleg rendelkezésre álló férőhelyei kihasználtsága teljes, prioritási sorrendet tartalmazó várólistát kell készíteni azon fogvatartottak számára, akik jogosultak lennének az elhelyezésre. A részlegen való elhelyezésükig – fokozott figyelemmel kísérésük mellett, állapotuk indikációjának megfelelően – folyamatosan fel kell ajánlani az orvosi, pszichiáteri vizsgálatokat, illetve pszichológusi foglalkozásokat számukra. A részleg napirendjét az intézet házirendje tartalmazza. Törekedni kell arra, hogy a gyógyító-terápiás részleg működésével kapcsolatos speciális büntetés-végrehajtási feladatok ellátását minél nagyobb számban segítsék együttműködő civil, egyházi és karitatív szervezetek, amelyek megfelelően képzett szakemberekkel rendelkezzenek. Az együttműködés keretében az alapítványok, civil, egyházi szervezetek segítséget tudnak nyújtani a részlegen folyó sajátos, a reintegrációt is elősegítő programok megvalósításában.

A szociális készségek fejlesztése során kiemelt figyelmet kell fordítani arra a tényre, hogy a részleg tagjai eltérő mentális és intellektuális szintet képviselnek, valamint eltérő időtartamot töltenek el a részlegen, eltérő kezdési időponttal. Emiatt tehát nagy jelentőséggel bír a folyamatosság elvének érvényesítése.

A terápiákról általában

A terápia a gyógykezeléssel, illetve a betegségek kezelésével foglalkozó tudományág, a gyógyítás során alkalmazott kezelési eljárások összessége.³

A terápiás csoportot általában pszichológus, pszichoterapeuta vagy más segítő szakember vezeti. A csoportok szerveződhetnek egy téma köré (alkoholizmus, családon

3 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Ter%C3%A1pia> (Letöltve: 2016.03.28.)

belüli erőszak, gyerekkori szexuális erőszak), vagy lehetnek általánosabb jellegű önismereti foglalkozások. Léteznek úgynevezett önszorgító csoportok, ahol a traumatizáltak tapasztalataik megosztásából merítenek erőt. Ezeket nem feltétlenül szakember vezeti.

A terápiában az egyéniesítésnek alapvető szerepe van, kiemelt cél a készség- és személyiségfejlesztés. A gyakorlatban a gyógyító-terápiás részlegre történő helyezésre akkor kerül sor, ha a probléma túllép az egyszerűbb, gyógyszerrel kezelhető panaszoknál. Utóbbi mellett közegterápiaként rajz-, illetve kézműves-foglalkozást, filmvetítést alkalmaznak, valamint egyéni pszichológusi beszélgetések segítik az elítélteket, ezen kívül csoportos támogató, az aktuális nehézségeket átbeszélő foglalkozások biztosítják a terápiát. A büntetés-végrehajtásban jelentős tapasztalatra tettek szert a kisállat-terápiában is.⁴

Állatterápia

Tudományos kutatások bizonyítják, hogy a háziállatok jótékony hatással vannak gazdáik testi-lelki egészségére. Mi több, az állatok a gyógyító munkába is bevonhatóak bizonyos testi betegségek, pszichés vagy mentális problémák esetén is.

A módszert még 1960-ban dolgozta ki egy amerikai gyerekpszichológus – dr. Boris Levinson⁵ – egy véletlen esemény nyomán. A betegségek, lelki panaszok, életviteli nehézségek spektruma, ahová az állat, mint gyógyító beavatkozhat igen széles. Hasznosítják a módszert mozgásszervi, neurológiai betegségek gyógyítására, szellemileg sérült gyerekek fejlesztésére, tanulási, drog- és alkoholproblémák kezelésére, depresszió, időskori elmagányosodás, lelki terhek kúrálására és még igen sokféle baj kiegészítő terápiájára.

Amikor házi kedvencünket simogatjuk, kimutathatóan csökken a vérnyomás, a pulzusszám, enyhül bennünk a stressz, a feszültség. Általánosságban az állat azon tulajdonságát használja ki többek között az állatterápia is, hogy feltétlen szeretetet ad és fogad el, hogy türelmes, „meghallgat”, számít a gazdájára, szüksége van rá és nem utolsósorban egy érző élőlényvel lehet felhőtlen és örömteli kapcsolatot kialakítani. A hétköznapi egészségmegőrzésre bármelyik állat alkalmas (kutya, macska, nyúl, hörcsög, hal, papagáj stb.), mert mindegyik önzetlen szeretetbefogadó.⁶ A tudományos állatterápiában célzottan választanak ki egy-egy állatfajt és jellemző tulajdonságait használják fel a szakemberek. Az állatterápiával foglalkozó szakemberek jól tudják, hogy nem mindegyik, gyógyításra kizemelt állat egyénisége alkalmas az emberekkel való ilyen típusú szoros együttműködésre. Az itthon is egyre elterjedtebb ún. állatasszisztált foglalkozások egyik előfeltétele az állat – főképp kutya – egészségén túl az, hogy egy előzetes képzésen vegyen részt, ahol a szakember megállapítja az alkalmasságát is. Annak a ma már vitathatatlan ténynek az elfogadása, hogy a haszonállatokon túl más állatok is képesek hasznot hajtani az embernek egészen más tulajdonságaik által, talán azoknak is alternatívát nyújtanak egészségük megőrzéséhez, akik eddig idegenkedve néztek ezen élőlényekre.

4 Korszakváltás a büntetés-végrehajtásban. Útmutató a 2013.évi CCXL. (Bv.) törvény megismeréséhez Börtönügyi Tanulmányok 2 p. 35

5 Amerikai pszichológus, ő alkalmazta először az állatterápiát az 1960-as években sérült gyerekeknél

6 http://rehabjob.blog.hu/2013/10/24/allatterapia_negyylabu_gyogytok 2016.04.04.

Az utóbbi években a hazai börtönökben is megnőtt az érdeklődés az állatok terápiás alkalmazása iránt. Legelterjedtebb a kutyaterápia, ami az agresszió csökkentésén segíthet, de előfordulhatnak egzotikus madarak, kis emlősök, halak is. A hazai büntetés-végrehajtási gyakorlatból eddig hiányzott az állatterápia, de eredményesnek bizonyult például a javítóintézetekben. Manapság előszeretettel alkalmazzák a speciális csoportokban, a kábítószer-prevenációs és gyógyító-terápiás csoportokban elhelyezett elítélteknél, de azok a fogvatartottak is örömmel vállalják az állatokkal való foglalkozást, akik nem ezekben a csoportokban vannak elhelyezve. Szirmabesenyőn például vakvezető kutyákat képeznek. Ennek során még nem magára a vakvezetésre, hanem az alapvető engedelmességre tanítják a kutyákat. *Szitka Szabolcs*⁷ tanulmánya szerint a terápia a fogvatartottak kezelésében több megközelítésben alkalmazható. A gondoskodás és az együttélési készségek, képességek fejlesztésére rendkívül jól működik. A fogvatartottak az állatokkal végzett közös tevékenység során tapasztalják meg a gondoskodás rendszerességét, örömet. Debrecenben menhelyi kutyákat szocializálnak, Tökölön a fiatalokú fogvatartottak az ottani állatmenhelyen segítenek ketrecek takarítani.

Kisállat-terápia a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben

A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben 2014-ben került bevezetésre kisállat-terápia, melynek célja, a fogvatartottak életének teljesebbé tétele, legnagyobb értéke a gondoskodásra való motiváltság kialakítása, mert a tapasztalatok szerint ez a fajta hozzáállás az egyébként antiszociális, értelmi-érzelmi életében komoly korlátokat mutató személyiséget is képes valamelyest megváltoztatni. Ezt a lehetőséget a fogvatartottak vegyes érzelmekkel fogadták. Voltak, akik lelkes várakozással tekintettek a feladat elé és voltak, akik teljesen elzárkóztak. A gyógyító-terápiás részleg három zárkájában egy-egy tengerimalac került elhelyezésre. A fogvatartottak maguk takarítják, etetik, gondozzák őket, foglalkoznak az állatokkal. Mindez a csoport napi-rendjéhez igazodik, a szabadidős/csoportfoglalkozások ideje alatt van erre lehetőségük. Felelősséget vállalnak értük miközben egy bizonyos érzelmi kötődés is kialakul bennük. Óvják, féltik az állatokat, maguk nevezték el kedvenceiket, gondozásuk, a velük való foglalkozás mára napi rutinná vált, láthatólag nem jelent terhet a számukra. Az állatokkal kapcsolatos teendők, illetve az elvárt magatartási normák írásban rögzítésre kerültek, amit aláírásukkal igazoltak, majd ez a nevelési anyagban került elhelyezésre, a nevelési terv kiegészítéseként. Az állatokkal való foglalkozást a gyógyító-terápiás csoport vezetője koordinálja.

Összességében elmondható, hogy bár helye van a gyógyító-terápiás csoportban a kisállat-terápiának, a célként kitűzött várakozások csak részben váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Az egyes fogvatartottakat alázatra, gondoskodásra, értő figyelemre „nevelik”, de csoport szinten pl. fegyelmi helyzet tekintetében, változást nem értünk el. Ez azonban úgy gondolom nem róható fel hibaként, az egyes fogvatartottak a legkülönbözőbb problémákkal, terheltségekkel rendelkeznek. Rengeteget fejlődött viszont az együttéző képességük, megtanulták a gondoskodást, a kötődés érzését.

7 Sitka Sz. (2008/3) p. 13-20.

Meseterápia

A mese elrepít egy másik világba, ahol színek vannak, meg okos, erős bátor szereplők és mindig a reményről szólnak. Azt mutatják meg, hogy történt, ami történt, de mindig van remény az új életre. A mese nemcsak a közös szórakozás, közösségkövácslás eszköze, hanem tanítás hordozója is. Hallgatói lelkében önkéntelenül olyan rugókat mozdít meg, amelyek lelki átalakuláshoz, emelkedéshez, integrálódáshoz vezetnek, így óriási segítséget jelent az ember számára. Modellt szolgáltat az élet eseményeihez, a világ megértéséhez, ahhoz, hogy megtaláljuk helyünket a mindennapokban. A módszer lényege, hogy minden élethelyzetnek, életeseeménynek megvan a mesebeli párja. A terápia első lépése tehát megtalálni azt a bizonyos mesét, amelyik az adott ember sorsát, problémáját rejti magában, amelynek hőisével azonosulni lehet.

A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben 2015 januárjában pályázatot nyújtott be egy projektre, melynek célja, hogy segítsen felismerni a drogprevenció részleg számára a különféle rabságokat, a gyógyító-terápiás csoport számára pedig támogassa a megküzdési stratégiák kidolgozását, fejlesztve az asszertivitást, növelve az önértékelést, önbecsülést. Hétköznapi életünk során nem is gondoljuk, hogy nekünk, felnőtt embereknek is mennyi mindent tud adni a mese. Megmozgatja a fantáziánkat, ezáltal lehetővé teszi, hogy más megoldásokat is el tudjunk képzelni, mint amilyeneket megszokásból választunk.

A meseterápia számos bv. intézetben működik régóta, nem ismeretlen dolog. Balassagyarmaton a fogvatartottak DVD-re veszik a meséket és ezt adják át gyermekeiknek a börtönben. Van olyan gyerek, aki egy ilyen felvételen keresztül ismeri meg az apját. Egerben 2010 óta működik a meseterápia. A női fogvatartottak meséket mondanak CD-re és ezt küldik el a gyerekeiknek karácsonyra.

Meseterápia a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben

A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet 2015-ben a Belügyminisztérium által meghirdetett Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia feladatrendszerének támogatása című pályázaton indult. A „Fel a fejfel! – művészetterápia alkalmazása a baracskai speciális csoporttagok személyiségfejlesztésére” elnevezésű pályázat keretében újból indíthatnak személyiségfejlesztésre irányuló programot. A projekt finanszírozta a zene- és a meseterápiás, valamint a jobb agyféltekés rajztanfolyam foglalkozások megtartását.⁸

Zeneterápia

Zeneterápiáról, mint gyógyító módszerről akkor beszélünk, amikor a zenét és a zene elemeit célirányos terápia keretein belül eszközként használjuk.⁹ A zeneterápia lényege a zenével történő tudatállapot-változás. A zeneterápia önálló tudományterület.

8 Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet „Fel a fejfel – művészetterápia alkalmazása a baracskai speciális csoporttagok személyiségfejlesztésére” elnevezésű projektje (támogatási szerződés száma: 02/07/2014/NBT)

9 <http://zeneterapeuta.webnode.hu/zeneterapia/> 2016.03.28.

Célja az interperszonális kapcsolati készség fejlesztése, az önismereti tréning az indulatkezelés, az érzelmi tolerancia kialakítása és az absztinencia, valamint a produktív élet megvalósítására való törekvés.

A zeneterápiához nem kell tudni hangszeren játszani!

Fontos, hogy a fogvatartottak megismerjék és megszeressék önmagukat, tisztában legyenek érzéseikkel, mozgatórugóikkal, hogy életüknek irányítói lehessenek és ne csak sodródjanak. A zeneterápia többek közt ezek eléréséhez nyújt eszközt és segítséget, felhasználva a zene (hangok és ritmus) lélekre gyakorolt hatását. A cél nem a személyiség teljes pszichoterápiás átalakítása és nem is „zenészképzés”. A zeneterápia a csoporttagok pszichoterápiás eléréséhez, az agresszió megszelídítéséhez, az önkontroll fejlesztéséhez, kialakításához ad lehetőséget.

A zeneterápia a büntetés-végrehajtási intézetekben nem ismeretlen dolog, hiszen a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben már 2007 óta működik. Megállapodás van az Egri Főegyházmegyei Karitasz RÉV Szenvedély-beteg Segítő Szolgálat és az intézet között, a szenvedélybetegséggel vagy függőséggel küzdő fogvatartottak segítése céljából. A foglalkozásokra önként lehet jelentkezni. A női fogvatartottak szerint a zene hozzásegítette őket ahhoz, hogy még inkább ki tudják mutatni a bennük rejlő érzéseket, valamint közösségépítő ereje van.

Zeneterápia a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben

2014 őszén a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Fogvatartási Ügyek Főosztálya¹⁰ „Aktív hétköznapok” címmel pályázata biztosított pénzügyi fedezetet szervezett keretek között tartandó, „Zeneterápia a gyógyító-nevelő csoportban” címet viselő foglalkozássorozat lebonyolításához, melyre 10 alkalommal került sor a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet baracskai objektumában. A pályázat keretében újból indíthatott intézetünk személyiségfejlesztésre irányuló programot.

Jobb agyféltekés rajzolás

A Jobb agyféltekés rajzolás egy olyan kidolgozott rajzoktatási módszer, amely gyakorlatba ülteti az agykutatás rajzolással kapcsolatos eredményeit. A módszer lényegében egy mentális váltást tanít a két agyfélteke között, előtérbe helyezve a jobb agyfélteke előítélet-mentes, vizuális, globális észlelési működésmódját. A gyakorlatok némelyikét lehet furcsának nevezni, de mind egyszerű és nem igényel rajztudást, tehetséget. Elegendő, ha valaki teljesen átlagos kéz és szem koordinációval bír, és van annyi kézügyessége, hogy tud írni. A feladatok végig veszik a rajzolás öt alapkészségét, a szélek, terek, viszonyok, a fény-árnyék és a teljesség észlelését.¹¹ A mese- és a zeneterápia, kiegészülve a jobb agyféltekés rajzolással, kimondottan a résztvevők személyiség- és készségfejlesztésére irányul. Az elítéltek ennek segítségével könnyedén megtanulhatják, hogy mit kell megnézni egy képi beállításon ahhoz, hogy életszerűen vissza tudják adni rajzaikban.

¹⁰ Új nevén Fogvatartási Ügyek Szolgálat

¹¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Jobb_agyf%C3%A9ltek%C3%A9s_rajzol%C3%A1s 2016.03.20.

A jobb agyféltekés rajztanfolyam nagy sikernek örvend minden bv. intézetben. A tavalyi évben sikeresen véget ért többek között a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, a Budapesti Fegyház és Börtönben, a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben Baracskán és a Márianosztrai Fegyház és Börtönben. 2015 novemberében a Szegedi Fegyház és Börtönben hirdették meg a fogvatartottak részére a tanfolyamot. A rajzolást a foglalkozások résztvevői nemcsak a terápia keretében végezhették, hanem a zárkákban is folytatták, ajándékba készítettek rajzokat családtagjaiknak, sőt az egyik elítélt egy zárkatársa gyermekének portréját is megörökítette. Az egyik elítélt így írt a foglalkozásról: *„Soha az életemben nem rajzoltam, de az élmény, amit ott megtapasztaltam, olyan, mint amikor életemben először szerelmes lettem és nem tudtam, hogy mit tegyek, mert a szívem úgy kalapált.”* A Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a nagy túljelentkezés miatt egyelőre nem jutott be mindenki, de a foglalkozások értékét ez tovább növeli.

Jobb agyféltekés rajzolás a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben

Beróné Pribelszki Éva okleveles kineziológus öt éve ismerkedett meg a jobb agyféltekés rajztechnikával, mely – elmondása szerint – élete egyik legnagyobb élménye volt. Azóta is folyamatosan tart tréningeket, rajztanfolyamokat. Elengedhetetlen társa a tanfolyamokon férje, Beró Szilárd, akivel közösen tartották a terápiás foglalkozásokat intézetünkben. Véleménye szerint senki nem születik „börtöntölteléknek”, csak eltévedt az úton. Arra pedig csak egyedül ő képes visszatérni. A jobb agyféltekés rajzolás segít a fogvatartottnak elindulni a személyiségfejlődés útján. Ezzel a lehetőséggel megkapták az életük jobbá tételéhez való csomagot. Megjegyzendő, hogy a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet részéről két reintegrációs tiszt részt vett egy jobb agyféltekés rajztanfolyamon. A Belügyminisztérium által finanszírozott rajztanfolyamot a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács szervezte. Egy éven keresztül negyedévente 20 fogvatartottnak tartják majd a rajzfoglalkozásokat az országos program által biztosított rajzeszközök felhasználásával. Így az egyik programelem fenntartása biztosítva van intézetünkben.

Egyéb lehetőségek terápiás kezelésekre

„A gyógyító-terápiás részlegbe utalt elítélt reintegrációs tevékenységét komplex terápiás program keretében kell megvalósítani.”¹² A fogvatartottak – pszichés állapotuk miatt – rendszeres gyógykezelés alatt állnak, emiatt gyakran egészségügyileg is alkalmatlanok a szervezett tanfolyamokon és munkáltatáson való részvételre, amelyre szinten tartásuk vagy fejlesztésük miatt nagy szükségük lenne.

A pszichiátriai problémával élők közt nagyon sok tehetséges, kreatív, nem csökkent, hanem valóban megváltozott munkaképességű ember van. Véleményem szerint nagymértékben hozzájárulna a gyógyulásukhoz, megfelelő viselkedésükhöz az a tény, hogy szükség van rájuk és a munkájukra, illetve, hogy őket is „fontosnak” tartják.

12 2013. évi CCXL tv. 106. § (4)

Részükre fontos lenne olyan szakkört, foglalkozást, illetve munkalehetőséget biztosítani, ami leköti a figyelmüket, szellemi képességüknek megfelelő, és az intézet számára (de persze a fogvatartottak számára is) bevétel jelentene (pl.: képerket vagy virágláda készítés, pet palackok összegyűjtése, préselése, seprűkészítés, fóliasátorban virágpalánták nevelése).

Gasztronómiai szakkör

A gasztronómia nemcsak a szakácsművészetet és az ínycmesterséget foglalja magába, hanem a terítés, a felszolgálat és az étkezés kultúráját is. A büntetés-végrehajtási intézetekben általában nagyon sok olyan fogvatartott van, aki nem kellőképpen szocializálódott, vagy olyan családi háttérrel rendelkezik, ahol nem az étkezés kultúrájának a megtanítása volt az elsődleges feladat. A gyógyító-terápiás csoportra ez hatványozottan igaz. Nem ismerik az ételeket, a fűszereket, a megfelelő arányokat, az étkezési szokásokat, az evőeszközök megfelelő használatát.

2012-ben intézetünkben lehetőség nyílt a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság által nyert pályázati pénzből a gyógyító-terápiás részlegben egy konyhasarok kialakítására. Azért, hogy ennek kihasználása megfelelő módon történjen, elindításra került a gasztronómiai szakkör. A gasztronómia iránt érdeklődő fogvatartottak a számukra létrehozott és fenntartott szabadidős tevékenység keretein belül – a résztvevők igényeit előtérbe helyezve – oszthatták meg az otthon idézhető kedvenc receptjeiket, sajátíthatták el az egyes ételkészítési technikákat, megtörve ezzel a „börtönkoszt” egyhangúságát. A fogvatartottak nagy örömmel és várakozással jártak ezekre a foglalkozásokra. A szakkör segített nekik megismerni az élelmiszereket, az ételek előállításához szükséges alapanyagokat, azok arányait, az egyes eszközöket, illetve használatukat, a különböző kultúrák ételeit, szokásait, a fűszereket, valamint azok származási helyét.

Horgász szakkör

2009-ben intézetünk terápiás közösség kialakítására tett kísérletet a drogrevenüciós részlegben elhelyezett fogvatartottak kábítószer-fogyasztásának megelőzésére. A program keretében megalakításra került közegterápiaként¹³ többek között a horgász szakkör. Sajnos szakember hiány miatt a csoport 2014-ben megszűnt.

A szakkör megalakításának a célja a szabadidő egészséges eltöltése, a testi-lelki egészség megőrzése és fejlesztése. A horgászat az agresszió csökkentéséhez, az önkontroll fejlesztéséhez, kialakításához ad lehetőséget. A horgászat egyrészt fizikai mozgás, de nagyobb részt olyan felfokozott érzelmi állapot és koncentrációs, mentális tevékenység, mely minden más elfoglaltságot kizár.¹⁴

Hasonló szakkör bevezetését javasolnám a gyógyító-terápiás részlegben elhelyezett fogvatartottak részére is. Annál is inkább, mivel a reintegrációs tiszttól elmondása szerint a drogrevenüciós részlegben elhelyezett fogvatartottak

- viselkedése szabálykövetőbb lett

13 Közegterápia: egy olyan környezet, amely elemeinek összessége fejt ki az egyénre terápiás hatást.

14 <http://keletihorgaszbolt.hu/hu/cikkek-hirek/beszamolok/a-horgaszat-lelektana/> 2016.03.25.

- a résztvevők új ismereteket sajátítottak el
- beigazolódik: a feszültség és a stressz levezetésének hatékony eszköze a sport
- a résztvevők úgy érezték: a foglalkozáson keresztül gyorsabban telik az idő, gyorsabban eljön a szabadulás ideje
- testileg és lelkileg is egészségesebbek lehetnek, megőrizhetik, fejleszthetik egészségüket,
- a fegyelmi helyzet láthatóan javult.

Fentiek figyelembevételével a gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett fogvatartottak részére hatékony terápiás módszer lenne.

Színjátósó szakkör

A színjátósó hozzájárul ahhoz, hogy a fogvatartottakban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a társas jelenségek iránti kíváncsiság és nyitottság, a tolerancia, a szolidaritás, a rugalmasság, a véleményformálásra, a közösség életében való aktív részvételre és a felelősségvállalásra való hajlandóság.

Intézetünkben már 2008 óta működik színjátósó szakkör a drogprevenciós részlegen elhelyezett fogvatartottak részére. Eleinte saját szórakoztatásukra készültek műsorokkal, illetve tanultak verset. Később a Martonvásári Speciális Gyermekotthon közepesen értelmi fogyatékos lakói részére rendszeresen tartottak (tartanak) karácsonyi műsort, mesével és ajándékozással egybekötve. A fogvatartottak elmondása szerint jó érzés volt gyerekek között lenni, látni az örömeiket, ragaszkodásukat. A gyermekotthonban töltött egy óra alatt szinte lelki megújulást kaptak. Azért vállalták a szereplést, mert ez saját maguknak is egyfajta bizonyítás (és a környezetüknek is), hogy megtévedt emberek is visszatálhatnak a helyes útra. Elmondásuk szerint bármikor, bármilyen alkalommal szívesen visszatérnek és örömmel várják az ilyen jellegű felkéréseket.

Véleményem szerint a gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett fogvatartottakat is be lehetne vonni a színjátósó világába. A meseterápia alkalmával már bebizonyították, hogy képesek az aktív foglalkozásokon részt venni. A meseterápia nem viselkedésterápia, nem is valamiféle pszichoterápia, célja nem is a tanítás, hanem a belső erőforrásokhoz való visszatérés segítése. A fogvatartottak elvesztették a kapcsolatot önmagukkal, a világgal, az egyetemes igazsággal és a renddel. A gondosan megválasztott mesék ezt a kapcsolatot igyekeznek visszaállítani. Minden egyes foglalkozás végére egyre jobban oldódott bennük a feszültség, jobb lett a hangulatuk, csökkent a szorongásuk, a dolgok új megvilágításba kerültek, felébredt bennük a hit és a remény, hogy van értelme az életnek, van értelme változtatni, még akkor is, ha ez a változás nagy erőket kíván. Ha a mese világa ilyen pozitív erővel hatott rájuk, a színjátósó, a szerepjátósó révén az énképük jelentősen javulna és a stresszhelyzeteket jobban kezelnék.

További lehetőségként be lehetne iktatni, hogy a színjátósó szakkör részére a gyógyító-terápiás csoport tagjai készíthetnék el a díszleteket, jelmezeket és plakátokat. A színjátósó szakkör részére megoldódna a kellékprobléma, a gyógyító-terápiás csoport tagjainak pedig egy komoly elfoglaltságot jelentene.

Ezen tevékenységeket természetesen kiegészítik olyan gyakorlatok, melyek nem csak a szerep megformálásához visznek közelebb, hanem alkalmat teremtenek arra, hogy a fogvatartottak egy problémamegoldási folyamatban megismerjék a különböző viselkedésmódokat. A két csoportot együtt lehetne foglalkoztatni a műsorok alkalmával. A szerepeket egyénre szabva, mindenki találna magának megfelelő karaktert. A résztvevőkből egy csoport kovácsolódna, talán még játékon keresztül is lennének egymásra. A dropprevenció fogvatartottak valószínűsíthetően „másként” állnának a gyógyító-terápiás részleg fogvatartottjaihoz, segíthetnék, támogathatnák őket. A gyógyító-terápiás fogvatartottak pedig úgy érezhetnék, hogy ők is fontosak, értékebb embernek érzékelik magukat. Ezt a helyzetet kihasználva hatalmas előrelépést lehetne elérni mindkét csoportnál.

Munkáltatás

A munkáltatás a fogvatartottak egyik lehetséges foglalkoztatási módja, amely főként a nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezők számára jelentős. Így hasznosabban töltik idejüket, a munkában kifáradnak, gyorsabban telik az idő, ezenkívül valamilyen pénzt is kapnak érte.

„... A munka a személyiségformálás legfontosabb eszköze. Az elítéltet a büntetés-végrehajtási intézet adottságainak megfelelően kell társadalmilag hasznos munkával foglalkoztatni. Az embereket úgy kell kényszeríteni, hogy a büntetés megszűnése után belső meggyőződése alapján helyesen cselekedjenek.”¹⁵

Ami mindenképpen a fogvatartottak munkára fogása mellett szól az, hogy élelmezésük napi költségét csaknem fedezi a dolgozók munkadíjából levont hozzájárulás. Ráadásul az elítéltek foglalkoztatása előnyösen hat a börtönök biztonságára is. A dolgozó elítéltek sokkal kevesebb fegyelmi vétséget követnek el. Az oktatással egybekötött munkáltatásból a rabok is profitálnak, mert egy szakmával a kezükben némi munkatapasztalattal a hátuk mögött a szabadulás után is nagyobb eséllyel tudnak beilleszkedni a társadalomba, visszatérni a munkaerőpiacra. Az sem mellékes, hogy a munkadíjukból segíthetik a családjukat. Véleményem szerint több munkahelyet kellene létrehozni, akár intézeteken belül is. Az új Bv. törvény bevezetése az adó- és járulékkedvezményrel ösztönzi a civil munkáltatókat arra, hogy elítéleteket foglalkoztassanak, illetve a szabadulás után számukra munkalehetőséget biztosítsanak. A munkába állításánál számos szempontot kell figyelembe venni (pl: egészségügyi alkalmasság, szakmai képzettség, biztonsági kockázati besorolás stb.), azonban a nagy fogvatartotti létszám ellenére, kevés fogvatartott felel meg a követelményeknek.

Intézetünkben (idény jelleggel) az Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.-vel összefogva „konyhakertet” hoztak létre a fogvatartottak kis részének, ami tavasztól-őszig folyamatosan munkát biztosított részükre. Tavasszal paprika és paradicsom palántázás, káposzta és karfiol ültetés, sütőtöktermesztés és persze mindezek folyamatos gondozása, ápolása, rendben tartása volt a feladat, ősszel pedig (de persze folyamatosan is) ezeknek a „szüretelése”, illetve a termékek továbbítása és árulása a Kft. élelmiszer boltjában. A fogvatartottak nagyon élvezték ezt a fajta „kikapcsolódást”, bármikor szívesen csinálnák tovább.

15 Lukács T.: Szervezett dilemmánk: a börtön, p.227

A gyógyító-terápiás részlegesen hasznos lehet még a foglalkoztatásterápia, munkaterápia. A munkaterápiába csak az vonható be, akinek az egészségi állapota azt lehetővé teszi, illetve akinek a gyógyulását és állapotának javulását a foglalkoztatás elősegíti. A gyógyító-terápiás csoportban hasznos lenne kialakítani, hiszen növelné a fogvatartottak figyelmét és koncentrációs, illetve manuális képességüket, és nem utolsósorban sikerélményt adna.

Hazai kitekintés – régen

Az 1980-as években a börtönrezsím körülményei között végrehajtandó pszichoterápiás eljárásoknak még nem volt specifikusan kifejlődött és hatékonyságában ellenőrzött módja. Az ajánlott terápiák végrehajtásának nincsenek meg a megfelelő személyi és tárgyi feltételei. Az intézeti orvosoknak nincs pszichiátriai képzése, a börtönök kisebb hányadában dolgozik csak pszichológus. A büntetés-végrehajtás csak részben tud eleget tenni a törvényi rendelkezéseknek. Ennek ellenére a jogintézmény életképes és humánus.¹⁶

A Budapesti Fegyház és Börtönben 1979 decembere óta működik a gyógyító-nevelő csoport. A szakirodalomban ismertetett terápiás formák közül azokat választották ki, amelyeket hatékonynak tartottak a börtönviszonyok között is. Így jutottak el az alkalmazott hét terápiához melyek: nagycsoport, tematikus vezetésű kiscsoport, szabad-interakciós önismereti kiscsoport, kreatív foglalkozás, családterápiás beszélő, mozgásterápia, alkoholelleses klubterápia, előkészítő foglalkozás, szakkörök. A szakkörök pozitív hatásúak, a csoportban jól működik az irodalmi szakkör és a barkács szakkör. Szükségesnek tartják a gyógyító-nevelő csoporttal kapcsolatos információk terjesztését különböző fórumokon, mert a helyes szemlélet kialakulásához nem elégséges a jogszabályi alap.

A Kalocsai Fegyház és Börtönben az 1979. évi XI. tvr. nyomán kezdett működni a gyógyító-nevelő csoport. Eleinte 3-4 fogvatartott került a csoportba, de a következő évek nagymértékű létszámgyarapodást mutattak. Minden évben mutatkozott pozitív irányú változás. Igyekeztek a mostoha körülmények ellenére eleget tenni a törvényi feltételeknek. 1982-ben sikerült elérni, hogy a gyógyító-nevelő csoportba helyezett elítélteket, ha nem is külön körletre, de legalább munkahelyek szerint külön zárkába tették és a csoporttagok azonos műszakban dolgoztak. 1984-ben sikerült egy tíz főből álló munkacsoportot létrehozni, 1985-ben pedig főállású pszichológust foglalkoztatni. Már akkor bebizonyosodott, hogy a hiányzó feltételek ellenére is működőképessé lehet tenni a gyógyító-nevelő csoportot.¹⁷

A Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében 1976. november 1-jén kísérleti jelleggel korrekciós csoport alakult, melynek célja a sérült személyiségű elítéltek eredményesebb nevelése, sikeresebb adaptációja volt. Az 1979. évi XI. tvr., illetve a kapcsolódó jogszabályok a korrekciós csoportot gyógyító-nevelő csoporttá alakították át. Megítélésük szerint a gyógyító-nevelő munka egyaránt kizárja a tisztán terápiás, avagy tisztán pedagógiai tevékenységet. A gyógyító-nevelő munka több fázisú tevékenység. Magába foglalja a problémák megértését, a magatartási diszfunkciók ja-

¹⁶ Vörös F. (1986/1) p. 10-16.

¹⁷ Takács P. (1984/2) p. 48-52.

vítésát, és az utolsó fázis – mely egyben a komplex terápiás eljárás befejező szakasza – magába foglalja az egész személyiség korrekciójára irányuló törekvést. A csoportban a jellemző kezelési forma az egyéni terápia és a csoportterápia. Elmondható, hogy igen lassú és nehéz folyamat volt a terápiás környezet létrehozása, a gyógyító-nevelő csoport terápiás közösséggé alakítása. Ma már elhelyezési lehetőségeik megfelelőek, szakembergárdájuk színvonalas.¹⁸

A témában közvélemény-kutatást végeztem telefonon más bv. intézeteknél, a tájékoztatás szóbeli közlés alapján történt. Általánosságban elmondható, hogy egyes intézetekben 100%-os munkaterápiás foglalkoztatás van, a fogvatartottak reggel 8-tól 12 óráig dolgoznak. Más intézetekben jelenleg semmilyen terápiás foglalkoztatás nincs. Nagyon jó gondolatnak tartják, de hiányzik a megfelelő szakembergárda, illetve hiányolják a terápiás kezeléseket, pedig szükség lenne rájuk. Jelenleg pszichológus, lelkész és orvos foglalkozik a fogvatartottakkal. A TÁMOP-os programok lejártak, ad hoc jelleggel történik a fogvatartottak terápiás kezelése, ami éppen adódik és ki tudják használni a lehetőséget, attól függően, hogy kinek mihez van képessége, mihez ért. Működik például filmklub, kézműves foglalkozás, színjátszó szakkör és zene-szakkör. A gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett fogvatartottak létszáma aránylag alacsony, de a papírmunka és az ügyintézés elveszi az időt a foglalkozásoktól. Sok helyen nagy segítség lenne egy külső szakember, aki nem ismeri a fogvatartottakat, így könnyebben tudna velük foglalkozni, hiszen véleményem szerint az nem tud hatásosan nevelni, aki előző nap fegyelmi lapot osztott ki.

A terápiás foglalkozások rövid értékelése

A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben alkalmazott terápiák vonatkozásában egy objektív értékelést végeztem. Röviden szeretném összefoglalni azok lényegét, illetve a folytatásuknak a fontosságát, miéртjétt.

A terápiás foglalkozások hasznossága szempontjából az értékelés az alábbi.

Jobb agyfeltekés rajzolás (trénerek):

A rajzolásom keresztül növekedett a fogvatartottak önbizalma. El merik hinni, fogadni, hogy képesek a változásra. Felismerik, hogy vannak az életben más lehetőségek is, bátrabbak, nyitottabbak lettek. Ha így meg tudtak tanulni rajzolni, akkor bármire képesek.

Bebizonyosodik számukra, hogy mindenki ott van a kreativitás, kitartó munkával sikert érhetnek el.

Egyértelműen fejlődés figyelhető meg a koncentrációs képességükben.

Zeneterápia (zeneterapeuta):

A zeneterápiás gyakorlatok során a résztvevők általuk ismeretlen területre kerültek, melynek hatására ösztönös késztetések még inkább felszínre törtek. A zene alkotóelemei segítették az egymáshoz való alkalmazkodást. E rövid távú terápiás folyamat során jelentős személyiségváltozás nem volt észlelhető, de egyes tagok ellenállása csökkent, s az indulatkezelés is pozitív irányban változott.

¹⁸ Matiasovics M., Beck Gy. (1988/1) p. 24-28.

Meseterápia (meseterapeuta):

A meseterápia kedvező hatással van a résztvevők lelkére. „Veszélytelen”, mert egy történetet mindenki szívesen meghallgat. Ha pedig magára ismer, az nem bántó, hanem előrevívó. Ilyen rövid idő alatt személyiségváltozást nem lehet elérni, de arra jó volt a terápia, hogy a résztvevők láthatták, vannak más megoldási módok is.

A fenti terápiás foglalkozások befejezését követően a projekt vezetője közvéleménykutatást végzett a terápiás foglalkozásokon részt vett fogvatartottak körében. Kérdőív alapú elégedettségi felmérésen (értékelési skála, melyen a legrosszabb 1 pontérték a legjobb 5 pontérték) értékelhették a projekt eredményét és sikerességét. A célcsoportból összesen 62 főt szólított meg, akik közül 25 fő vett részt a válaszadásban.

Kérdésként szerepelt többek között pl:

- mennyire volt hasznos a program egésze
- mennyire elégedett a jobb agyféltekés rajzfoglalkozással
- mennyire elégedett a meseterápiás foglalkozással
- mennyire elégedett a zeneterápiás foglalkozással
- mennyire javasolja a programelemeket másoknak
- mennyiben töltötte fel Önt a program pozitív élménnyel
- mennyiben tudott Ön szerezni új ismereteket, készségeket.

A kérdőívek kiértékelésekor megállapítható volt, hogy a meseterápia bizonyult a leg-sikeresebbnek (4,76), amit a jobb agyféltekés rajzolás (4,16), majd a zeneterápia (3,40) követett. Mindenki szívesen ajánlaná a programelemeket másoknak, a program pozitív élménnyel töltötte fel a résztvevőket.

Szükségeseznek tartottam, hogy ugyanezen célcsoportot én is megkérdezzem a foglalkozásokkal kapcsolatban, tekintettel arra, hogy nem számszerű adatokra voltam kíváncsi, hanem a fogvatartottak személyes élményén, reagálásán keresztül akartam leszűrni a tapasztaltakat. Interjú módszert alkalmaztam, ezért 6 fogvatartottat, aki még tölti a büntetését – és nem szabadult időközben vagy esetleg átszállították másik bv. intézetbe – személyesen megkerestem és rövid kérdéseket tettem fel a terápiás foglalkozásokkal kapcsolatban.

Kérdéseim a következők voltak:

- mi volt a véleménye a terápiás foglalkozásokról
- hitt-e benne, hogy képes lesz változni a foglalkozások után
- hogy érezte magát
- ha lenne újabb foglalkozás szívesen részt venne-e rajta

Általánosságban elmondták, hogy először nem akartak menni, nem látták értelmét a programokon való részvételnek, nem hittek benne. Határozottan állították, hogy nem létezik az, hogy valaki a zene, mese vagy a rajz hatására megváltozik. Volt, aki öregnek tartotta magát a rajzoláshoz vagy a meséhez, azonban a terápia vezetője meggyőzte őket, hogy tegyenek egy próbát. Elmondták, hogy az első alkalom után meglepődtek, nem erre számítottak. Volt időszak, amikor majdnem feladták, de a vezető biztatására folytatták a munkát. Különböző feladatokat is kaptak egy-egy foglalkozáson, azokat kellett megoldani. A fogvatartottak mindig nagyon elmélyültek a feladatban és szívesen vettek benne részt. Elmondták, hogy ezt a csapattépítő tevé-

kenyiséget érdemes lenne folytatni és rendszeresen találkozni, beszélni az érzéseikről, az életükben azóta bekövetkezett – akár jó, akár rossz – változásokról. Furcsa volt nekik az is, hogy a vezetők minden alkalommal megkérdezték tőlük, hogy „hogyan vannak?”. Ehhez ők nem szoktak hozzá a börtönben. A foglalkozások végére feloldódott bennük a feszültség, nyitottabbak lettek egymás felé. Úgy tudtak beszélgetni egymással, mintha nem is a börtönben lennének. Rájöttek, hogy közösen hatékonyabban tudnak dolgozni, a beszélgetések alkalmával teljesen feltöltődtek. Ezek során olyan egyszerűnek és könnyűnek látszott minden. Erősítették egymásban a hitet, hogy a reménytelennek tűnőből is van kiút és jó ötleteket adtak egymásnak. Egyöntetűen kijelentették, hogy szívesen részt vennének más foglalkozásokon is. Azt nem állították, hogy először nem idegenkednének tőle, de „bevállalják”, így könnyebben telik az idejük és legalább addig is elfelejtik, hogy hol is vannak.

Konklúzió

Fenti vélemények alapján elmondható, hogy a terápiás foglalkozások hatékonyak bizonyultak, de eredményesség szempontjából hosszabb időtartamú projekt megindítása lenne célszerű. Ki kell hangsúlyozni azonban, hogy a fogvatartottakat nem lehet összehasonlítani. Mindenki egyedi módon fejlődik, függetlenül attól, hogy zárt ajtók mögött vagy a börtön falain kívül él. A terápiák és a vélemények ismertetésén keresztül bebizonyosodott, hogy a gyógyító-terápiás részlegek működésének igenis van létjogosultsága a büntetés-végrehajtásban, a fogvatartottak körében is lenne rá igény. Nemzetgazdasági szempontból kiemelt státuszt kapott az új börtönépítési program, amely a börtönök túlszűfoltóságát és munkaerőpiaci helyzetét javítja, azonban a költségvetési keret nagy részét kimeríti.

Azért, hogy a terápiás csoportokban elhelyezett fogvatartottak részére különböző terápiás foglalkozások elérhetőek, megvalósíthatóak legyenek, segítséget, támogatást kell kérni, pályázati pénzekre van szükség.

Véleményem szerint bővíteni kellene a hasonló terápiás foglalkozások körét. Hasznos lenne hasonló tanfolyamokat szervezni, illetve oktatásokat, képzéseket biztosítani a büntetés-végrehajtásban dolgozó és arra alkalmas, elhivatott kollégák körében. Ez egyszeri befektetést igényel, azonban ezzel biztosítva lenne a megfelelő szakember, és a tanfolyamok, oktatások, képzések idővel visszahoznák a rájuk fordított költségeket. Fenti terápiás foglalkozások után, intézetünk pszichológusa munkaköri feladatként a mese- és zeneterápiás elemeket is tartalmazó személyiségfejlesztő foglalkozásokat fog tartani a gyógyító-terápiás csoport tagjainak. Ez a tevékenység részben a projekt fenntartását is szolgálja, valamint részben a reintegrációs eszköztár bővítése révén munkaeredményesség növeléséhez is vezet. Fontosnak tartanám ismét megemlíteni, hogy a reintegrációs tiszt feladata elsősorban a fogvatartottak nevelése (munkáltatása, terápiás foglalkoztatása, általános, középfokú, felsőfokú tanulmányok elősegítése, szakképzés, szakmai gyakorlat megszerzése) kell, hogy legyen, így szükséges, hogy többet foglalkozzon a részlegén elhelyezett fogvatartottakkal, azok megismerésével. Egy jó reintegrációs tiszt feladata, hogy beszélgessen a fogvatartottal, érdeklődjön utána, próbáljon meg segíteni neki, amiben tud.

Be kellene vonni magánszemélyeket, karitatív szervezeteket, egyházi közösségeket a foglalkozásokba, tevékenységekbe. Ezen emberek számára a vallás is erőt ad,

összekovácsolja őket. Sajnos továbbra is nagy probléma a szakemberhiány. Több orvusra, megfelelő szakemberre lenne szükség.

Minden meglévő korlát és nehézség ellenére elmondható, hogy a gyógyító terápia elvei és gyakorlati rendszere életképesnek bizonyul, további fejlesztése indokolt és szükséges, feladatát a büntetés-végrehajtás rendszerébe szervesen illeszkedve el tudja látni. Véleményem szerint az intézetünkben szerzett tapasztalatok példa értékűek lehetnek más büntetés-végrehajtási intézetek számára is.

Felhasznált irodalom

- Berauer Éva: Gyógyító-nevelés a Kalocsai Fegyház és Börtönben. IM BV Módszertani Füzetek 1988/1
- Boros János – Csetneky László (2000): Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó – Rendőrtiszti Főiskola
- Korszakváltás a büntetés-végrehajtásban. Útmutató a 2013. évi CCXL. (Bv.) törvény megismeréséhez
- Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet „Fel a fejfel – művészetterápia alkalmazása a baracskai speciális csoporttagok személyiségfejlesztésére” elnevezésű projektje (támogatási szerződés száma: 02/07/2014/NBT)
- Lukács Tibor: Szervezett dilemmánk: a börtön.
- Matiasovics Mária – Beck Gyöngyi (1988): A tőköli gyógyító-nevelő csoport tevékenysége. IM BV Módszertani Füzetek, 1988/1
- Szitka Szabolcs (2008): Új lehetősége felkutatása a fiatalok büntetés-végrehajtásában, reszocializációjuk elősegítése érdekében. Börtönügyi Szemle, 2008/3
- Takács Péter (1984): Egy gyógyító-nevelő csoport hat hónapja. IM BV Módszertani Füzetek 1984/2
- Vörös Ferenc (1986): Gyógyító-nevelés a gyakorlatban. IM BV Módszertani Füzetek, 1986/1
- Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja: Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek

Hivatkozott jogszabályok

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól
- 24/2017. (II. 14.) OP szakutasítás a sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegekben elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos reintegrációs feladatok végrehajtásáról